



Звіт соціологічного дослідження

Працевлаштування українських жінок,
що опинились в Польщі.
Проблематика та основні потреби

Збір даних - інтерв'юерка Анастасія Мізрахіна
Підготовка звіту - аналітикиня Галайчук Ольга



25 жовтня 2022 р.

Працевлаштування українських жінок, що опинились в Польщі. Проблематика та основні потреби

В рамках дослідження було виокремлено дві категорії професій, які обирає велика кількість українських жінок, опинившись за кордоном, це сфера клінінгу/догляду та б'юті сфера. Саме працівниць цих сфер було запрошено для участі в дослідженні.

Основна мета дослідження - виявити основні потреби та особливості перебування працевлаштованих українок в Польщі в 2022 році.

В рамках даного дослідження було прийнято рішення використовувати якісний метод дослідження – глибинні інтерв'ю, для одержання інформації шляхом безпосередньої цілеспрямованої бесіди інтерв'юєрки з респондентками.

Варто зазначити, що результати дослідження несуть ілюстраційний характер та не є репрезентативними. Аналізуючи проведені інтерв'ю, результати дослідження було розподілено на три етапи.

Перший етап - шлях з України до Польщі (поштовх до переїзду, мотиваційні аспекти тощо)

Другий етап - “адаптація” (пошук житла, пошук роботи, комунікація, вивчення мови)

Третій етап - “інтеграція” (кар'єра, нові знайомства та плани на майбутнє).

В процесі дослідження було проведено 7 інтерв'ю з представницями вікових категорій від 18 до 50 років. Інтерв'ю були проведені в період з 27 серпня по 16 вересня 2022 року.

Учасниця інтерв'ю №1, 25-30 років. З Маріуполя, після 24 лютого переїхала до Вінниці, а згодом до Польщі. Зараз працює в польському місті Легніці майстринею з манікюру.

Учасниця інтерв'ю №2, 35-40 років. З Харкова. В Харкові працювала в сфері швейної промисловості, після 24 лютого приїхала до Польщі та почала працювати перукаркою.

Учасниця інтерв'ю №3, 40-45 років. З Вінницької області. Періодично працювала в Польщі з 2018 року в сфері клінінгу. Після 24 лютого приїхала до Польщі на довший час.

Учасниця інтерв'ю №4, 45-50 років. З Харкова. В Харкові працювала адміністратором басейну. Після 24 лютого приїхала до Польщі та почала працювати в сфері клінінгу.

Учасниця інтерв'ю №5, 20-25 років. Приїхала до Польщі ще до війни. Працює в б'юті сфері.

Учасниця інтерв'ю №6, 18-20 років. З Хмельницької області. В Україні працювала офіціанткою. Після 24 лютого приїхала до Польщі та почала працювати колористкою.

Учасниця інтерв'ю №7, 30-35 років. З Запорізької області. Після 24 лютого приїхала до Польщі та почала працювати майстринею з манікюру.

Перший етап

До початку повномасштабного вторгнення 6 учасниць з 7 були змушені виїхати за межі України. 4 з них, це респондентки зі сходу України. Їх мотивацією виїхати за кордон стали окупація населених пунктів в яких вони проживали або постійні ракетні обстріли. Учасниця №1 коментувала це наступним чином *“Постійні панічні атаки, та страх стали основним поштовхом для прийняття рішення виїхати за кордон”*. Учасниця №7, на початку повномасштабного вторгнення була в окупованому селі біля Бердянська скористалась можливістю та разом зі своїми близькими виїхала до західного кордону України, та вирушила до Польщі.

Не всі учасниці розглядали Польщу як кінцевий пункт в пошуках безпечного притулку. Учасниці №4 та №7 розглядали такі країни як Австрія, Німеччина та Канада. Проте в перші 2-3 тижні в Польщі, прийняли рішення залишитись в країні. Це можна пояснити тим, що почався процес “відлиги” після жахливих подій, та запустився поступовий процес адаптації до нового місця. В умовах постійного стресу вони потребували тихого та спокійного місця без сирен та бомбосховищ. Приїхавши до Польщі та відпочивши там декілька тижнів, прийшло усвідомлення, що просто нема потреби рухатись далі Європою, оскільки Польща надає все необхідне для комфортного перебування українських біженців. Обидві учасниці приїхали з неповнолітніми дітьми, що також стало причиною залишитися в країні. *“Ми ледве знайшли житло та влаштували дітей в садок. Умови нас влаштували, тому вирішили залишитись.”* (учасниця №4).

Інші учасниці цілеспрямовано обрали Польщу, як місце для прихистку. Основними критеріями вибору стали територіальна близькість з Україною, досить велика українська

діаспора, схожість менталітетів та мови. На скільки ці критерії в результаті відповіли очікуванням респонденток розглянуто на наступних етапах.

Учасниці №1 та №2 їхали до Польщі попередньо не маючи там знайомих, які б зустріли їх по приїзду та допомогли чи зорієнтували з пошуком житла та оформленням всіх документів. Всі інші учасниці розповіли, що їхали до Польщі знаючи, що знайомі їх зустрінуть та допоможуть. Деякі учасниці, які мали знайомих в Польщі зазначили, що якби вони не мали близьких, які їх там зустрінуть і допоможуть, вони навряд чи б прийняли рішення переїхати та залишились би в вдома, пояснюючи тим що страх невідомості в чужій країні перевищували ризики, які на них чекали в Україні.

Другий етап

Період адаптації респонденток, які приїхали зі Сходу України тривав від місяця до пів року. Стрес, страх та невпевненість вплинули на тривалість адаптації. Учасниці № 1,2,4 та 7 згадували, що довгий час, перебуваючи вже в безпечному місці вони стикалися з панічними атаками, стресовано реагували на подразники такі як гучні звуки. Важливо також що Учасниці № 2,4 та 7 приїхали до Польщі з неповнолітніми дітьми. Відповідальність за дітей та їх психологічний стан також стали причинами тривалої адаптації. Всі три учасниці відмітили, що першочерговими, після пошуку житла, стали проблеми влаштування дітей в садочок/школу/коледж. Тільки після цього емоційний стан в їх родині почав наближуватись до норми. У інтерв'ю ці учасниці згадували, що їх діти швидко адаптувались в новому середовищі завдяки навчальним закладам та досвідченим вихователям. Учасниця №4 разом з донькою відвідують російськомовного психолога в Польщі, вона допомагає їм обом побороти стрес.

Учасниця №6, яка приїхала з Хмельницької області адаптувалась швидше ніж за місяць, але також мала переживання стосовно своїх рідних, які залишились в Україні. Варто відмітити, що чим більша соціальна активність людини була до війни, тим легше та швидше їй вдавалось побороти стрес та адаптуватись.

6 з 7 учасниць були змушені змінити вид своєї діяльності, щоб почати працювати в Польщі. Учасниця №1 довгий час працювала майстринею з манікюру в Україні, та після приїзду в Польщу, зрозуміла, що саме ця професія дасть можливість одразу почати заробляти. *“В умовах постійних переїздів зрозуміла, що завдяки своїй б'юті професії я досить мобільна, та можу працювати та знаходити нових клієнтів незалежно від місця проживання.”* (учасниця №1). 5 учасниць з 7 це представниці б'юті сфери. Деяким з них, щоб опанувати нову професію, необхідно було пройти в Польщі курси. Всі ці учасниці зазначили, що самостійно оплачували собі курси, які проводились польською або російською мовами.

Учасниця №3 починаючи з 2018 року приїжджала до Польщі, коли мала відпустки на робочому місці в Україні, де вона працювала бібліотекаркою. Можливість заробити, забезпечити собі якісніше життя та недалеко відстань від дому змотивували респондентку обрати саме Польщу. Учасниця №3 за рекомендацією подруги почала працювати в сфері клінінгу. Це діяльність, яка не потребує додаткової спеціальної освіти та дозволу на працевлаштування, враховуючи, що перший час респондентка працювала неофіційно. Проте згодом все ж таки влаштувалась на офіційну роботу в клінінгову фірму. З 24 лютого вона прийняла рішення переїхати до Польщі, оскільки не мала жодних сумнівів стосовно житла та роботи. Також вона регулярно займалась волонтерською діяльністю, допомагала біженцям, надавала їм інформацію та поради стосовно оформлення документів та допомагала з житлом, оскільки вже мала цей досвід. Учасниця зазначає, що волонтерство допомогло їй побороти стрес, спричинений війною.

Згідно з відповідями учасниць 6 учасниць було виявлено ще одну перешкоду на шляху до швидкої адаптації в Польщі. Учасниці № 1 та 6 зазначили, що стикались з упередженим ставленням поляків до українців. Це відбувалось на етапі пошуку житла для оренди, коли польські орендодавці відмовляли українським біженцям, які шукали собі житло. “Частіше вони просто не впевнені, що українці матимуть змогу сплачувати оренду” (учасниця №6). Проте більше таких випадків не траплялось. Можемо зробити висновок, що категорія нерухомості для оренди є найбільш упередженою стосовно громадян України. Інші учасниці повідомили, що стикались тільки з чутками стосовно упередженого ставлення поляків до українців, проте ніколи не потрапляли в подібні ситуації. Навпаки, більшість з учасниць зазначають, що їх клієнти, або навіть просто сусіди надавали їм гуманітарну допомогу та психологічну підтримку. Учасниці №2,4 та 6 розповіли, що знайшли роботу завдяки рекомендаціям нових польських знайомих.

Учасниці № 2,3,4,5 розповіли, що не раз чули чутки, стосовно конкуренції між “українцями-заробітчанами”, які приїхали до 24 лютого та “українцями-біженцями”, які приїхали після. Учасниця №5 помітила, що українці які жили в Польщі ще до війни не завжди добре ставляться до українських біженців. *“Ой приїхало купа наших. Я починаю ревнувати Польщу. Що не йдеш, то людина – українець”* (учасниця №5). З’являється певна конкуренція, та втрачається відчуття особливості та унікальності. Деякі учасниці навпаки почали відчувати близькість до дому, коли навколо з’явилося більше українців. Учасниця №2 також відмітила особливу проблему конкуренції саме в б’юті індустрії в Польщі між “заробітчанами” та “біженцями”. *“Ті що прибули після вони радіють тому, що мають. Що хоча б не стріляють і що вони мають роботу. А ті, хто приїхав до війни мають свої забаганки”* (учасниця №2). *“Знаєте, поки жила в хостелі, наслухалась всяких казок. Що з українцями не працюють, що вони обманюють. Поляки теж не завжди такі добрі і не завжди хочуть платити...Все в цьому плані. Я всього цього не бачила. Я працювала як з українцями, так і з поляками.”* (учасниця №3).

Але в б'юті індустрії є і позитивні зміни спричинені приїздом українок до Польщі. По-перше, що односторонньо відзначили всі працівниці б'юті індустрії, це можливість комунікації з українцями та українками. 5 наших респонденток розповіли, що тепер українських клієнток стало більше. На сеансах вони спілкуються, та обговорюють теми, які їх тривожать. Як клієнти, так і працівниці мають певні психологічні травми, відчувають самотність та невпевненість в майбутньому. Спілкування допомагає їм відчути полегшення та приналежність до соціальної групи в чужій країні. Респондентки, які надають б'юті послуги кажуть, що відчувають себе "психологинями", коли клієнтки приходять до них. *"Клієнти здебільшого приходять не тільки за нігтями, вони приходять за тим, щоб поговорити, щоб поділитися чимось, як до психолога"* (учасниця №1). **Цей комунікаційний феномен є важливою складовою соціалізації та невіддільною частиною нашої ідентичності.** Б'юті сеанс - це процедура, яка передбачає близький контакт двох осіб. Манікюр, лазерна епіляція або корекція брів, це процедури які проходять в спокійній, довірливій атмосфері. Підтримка, яку надають одна одній майстриня та клієнтка в таких умовах, це можливість виговоритись, відчути себе в безпеці та не почути критики у відповідь.

Жодна з опитаних учасниць не знала польської мови, до переїзду в країну. Цікаво, що рівень сприйняття та розуміння польської мови у респонденток досить різноманітний. І це залежить навіть не від рівня володіння українською мовою, а скоріше від рівня впевненості та комунікації. Наприклад учасниця №2 зауважила, що проблем з комунікацією в неї не було. Хоч вона не знає польської, домовитись про щось з поляками їй вдавалось досить легко завдяки високому рівню комунікабельності. Вчити мову респондентка планує, оскільки збирається залишитись в Польщі. Учасниці №5 вивчає польську мову в школі та одночасно працює в салоні. Учасниця №4 не має можливості вивчати мову через щільний графік на роботі. Інші учасниці зазначили, що вивчають мову поступово та самостійно, спілкуючись польською в магазинах, в закладах та з деякими клієнтами.

Третій етап

Ті учасниці які працюють в сфері клінінгу переважно мають польських клієнтів, а послугами представниць б'юті сфери в основному користуються саме українки. Респондентки з б'юті індустрії помітили, що якщо до них і приходять польські клієнтки, то зазвичай їм не так важливий рівень та якість отриманої процедури, та й взагалі вони можуть нехтувати такими "дрібницями", як свіжий якісний манікюр або брови. Українки дуже прискіпливі до свого зовнішнього вигляду, та навіть переживаючи можливо найважчий період свого життя, вони знаходять час на догляд за собою.

Саме тому, що представниці зі сфери клінінгу спілкуються переважно з одними й тими самими клієнтами, надаючи їм свої послуги, вони мають досить близькі відносини з ними. Обидві респондентки повідомили, що вони мають гарні стосунки зі своїми польськими клієнтами. Учасниця №3 розповідає, що поляки допомагають їй вивчити польську мову, а

учасниці №4 нові польські знайомі допомогли знайти житло, де вона зараз проживає з неповнолітньою донькою.

Варто зазначити, що жодна з опитаних респонденток не скаржилась на відсутність вакансій. Приїхавши до Польщі, всі жінки разом з їх рідними змогли швидко знайти та влаштуватись на роботу, деяким з них прийшлося пройти курси (стосується респонденток з б'юті індустрії), але в результаті роботу вони теж без проблем знайшли.

Учасниці №3,4 та 5 не подавали заяв на отримання фінансової чи іншої допомоги, яку всім українським біженцям надавала Польща. Якщо учасниці №3 та 5 не отримують допомогу через те, що більш впевнено почували себе в Польщі через наявність житла та стабільної роботи, то респондентка №4 відмовилась від допомоги, бо вважає, що в змозі самостійно заробити кошти на життя, і наразі їй достатньо її заробітку, щоб задовольнити основні потреби своєї родини. *“Я приїхала за спокійним та безпечним життям, а не за грошима.”* (учасниця №4).

Основним каналом для комунікації у всіх учасниць стали соцмережі. Все ж таки спілкування з рідними та друзями, які залишились в Україні (слід відмітити, що у всіх респонденток залишились близькі в Україні), неможливо замінити. Респондентки, що працюють в сфері клінінгу періодично можуть бачитись з своїми клієнтами та клієнтками в більш неформальних обставинах. Можуть піти разом на каву або спілкуватись по телефону, проте мовний та культурний бар'єр, а також субординація не дають їм зблизитись та стати друзями. *“Щоб сказати, що аж так друзі серед поляків, то не буду казати що є. Але багато є поляків таких, з якими спілкуємося дуже тепло і дуже близько.”* (учасниця №3).

На момент інтерв'ю всі учасниці відчувають себе емоційно стабільно. Мають роботу, житло, поступово інтегруються та соціалізуються. Деяким учасницям переїзд пішов на користь, вони почали бачити своє майбутнє в новій країні, деякі учасниці відчувають себе комфортно, але в майбутньому планують повернутись до України. Наприклад учасниця №2 після переїзду за кордон почала активно соціалізуватись, почала вчитись на перукарку, змінила професію та поступово вивчає мову. Зміна країни проживання, та відсутність сильного стресу від війни позитивно вплинули на життєдіяльність респондентки. Респондентка безумовно бачить ці позитивні зміни, та планує своє майбутнє в Польщі.

Учасниця №6 планує повертатись в Україну як тільки побачить, що це безпечно. Учасниця №7 не готова повертатись до України навіть після перемоги, оскільки вона та її родина, виїжджаючи з окупованого села отримали сильну психологічну травму. *“Навіть після перемоги не зможу повернутись до України оскільки в мене двоє маленьких дітей, і вони не зможуть нормально функціонувати в Україні через кризу, ПТСР та інші жахливі наслідки війни.”* (учасниця 7). Інші учасниці планують повернутися до України, проте не найближчим

часом. Вони зазначили, що мають можливість та бажання попрацювати в Польщі ще рік або два, і тоді вже повертатись на Батьківщину.

Вище наведені приклади демонструють певну мотивацію українців залишитись в Польщі через, у тому числі, рівень життя та заробітної плати. Також учасниці розповіли, що звернули увагу, що досить яскраво вирізняється менталітет українців та поляків. За спостереженнями наших учасниць, поляки живуть більш розмірено, а люди літнього віку подорожують за кордон, та ходять в ресторани. Це досить незвично для нас, але такий європейський спосіб життя, це те, до чого Україна впевнено крокує. Проте ці особливості не всім можуть бути до вподоби. Такі відмінності як повільна робота банківської системи та бюрократія багатьох лякає. Учасниці відмічали, що в Україні вони звикли, що банківські додатки надсилають транзакції протягом декількох секунд, а податки чи комунальні послуги можна сплатити онлайн через “Дію”.

Як висновок варто зазначити, що другий етап є дуже важливим в процесі реабілітації та адаптації українців за кордоном в часи повномасштабної війни. Польща як держава зробила все можливе, щоб українці та українки почували себе в безпеці на їх території. Чутки про “недоброзичливе ставлення” поляків до українців спростоване в нашому дослідженні. А житлове питання, це проблема, з якою стикаються іммігранти в більшості країн Європи та світу. Проте прецеденти між українцями, це вже національна проблема, з якою нам слід боротись.

Правильна та помірна адаптація надасть можливість позбутися біженцям відчуття самотності, а психологічна допомога, яку багато польських психологів готові надавати нам безкоштовно, допоможе українським біженцям позбутися посттравматичних синдромів. Психічне здоров’я це не те чим потрібно нехтувати, запорукою здорового українського майбутнього є здорові як психічно, так і фізично, українці.

Матеріали дослідження зібрані інтерв’юеркою Мізрахіною Анастасією

Звіт підготовлено аналітикинею Галайчук Ольгою

25 жовтня 2022 року